

Bischof von Dorpat wurde zum Schiedsrichter der Streitigkeiten zwischen dem Erzbischof, dem Orden und der Stadt Riga erwählt, brachte auch im Jahre 1454 einen Vergleich zu Stande, der von den streitenden Partheien und von ihm zwar unterschrieben, aber — am Ende von dem Erzbischof, mithin auch von den andern nicht gehalten wurde. Nichts destoweniger weigerte sich der Bischof von Dörpt, die Stadt Riga, dem vom Pabst erhaltenen Auftrage gemäß, vom Interdict des Erzbischofs loszusprechen. Dergleichen Streitigkeiten, die mehrentheils immer mit kleinen Kriegen verbunden waren, dauerten fast die ganze Periode hindurch fort, bis zuletzt der schwächere oder besiegte Theil nachgeben mußte.

Endlich überzog im Jahre 1481 der Czar Iwan Basilljewitsch I. Livland mit Krieg, und verheerte hauptsächlich das Gebiet des Bischofs von Dörpt. Zwar stellte der Heermeister Plettenberg im Jahre 1503 durch einen 50jährigen Waffenstillstand den Frieden mit Rußland wieder her, jedoch unter der Bedingung, daß die Stadt und das Bisthum Dörpt dem Czar einen jährlichen Tribut, den man den Zins des rechten Glaubens nannte, und der 1 Rußische Mark, oder 10 Denuschken für jede Seele betrug, entrichten sollte. In den ersten Jahren bezahlte ihn der Bischof und die Einwohner Dorpat's, aber nach und nach, da die Czaren so viel mit ihren innern Angelegenheiten zu thun hatten, daß sie sich um Livland nicht bekümmern konnten, schloß auch dieser Zins ein.

Während dieses 50jährigen Stillstandes nahm die unter dem Nahmen der Reformation bekannte Kirchen-Verbesserung Luthers im Jahr 1525 auch in Dorpat ihren Anfang, die dem Dörptschen Bisthum einen tödtlichen Stoß gab. Melchior Hoffmann, ein Kürschner, aus Schwaben gebürtig, predigte hier zuerst Luthers Lehren, und fand einen so starken Eingang bey den Einwohnern, die des päpstlichen und bischöflichen Joches müde waren, daß sie ihrem Bischof, der zugleich Erzbischof in Riga mit Beybehaltung des Bisthums in Dorpat geworden war, den Gehorsam in Glaubenssachen geradezu aufkündigten, obgleich Luther selbst in einem eigenhändigen Schreiben an den Dörptschen Magistrat und die Bürgerschaft, sie zwar zur Standhaftigkeit, aber auch zu Mäßigung ermahnte. Der Erzbischof suchte zwar diesen Keim der Reformation dadurch zu ersticken, daß er den Kürschner Hoffmann durch seinen Vogdt in Dorpat, der zu damaliger Zeit den bischöflichen Gouverneur vorstellte, gefänglich einziehen ließ. Dies aber erbißte die Gemüther dergestalt, daß sie das bischöfliche Schloß, wohin sich der Vogdt flüchtete stürmten, ihren Gefangenen befreiten, in die Straßen warfen, die Bilder der Heiligen aus denselben herausschleuderten, sie auf öffentlichem Markte verbrannten, und noch manchen blutigen Austritten und langwierigen Capitulationen, den Katholiken die einzige Domkirche zu ihrem Gottesdienste übrig ließen, die übrigen 3 Kirchen aber, welche die Stadt außer der Dom- und einer Rußischen Kirche hatte, zum Lutherischen Gottesdienste einweiheten. Im übrigen erkannten sie in bürgerlichen und weltlichen Dingen den Bi-

Se küssiminne

Mis pean ma teggema et ma
õnsaks saan?

ja se kostminne

Uksu Issanda Jesusse Kristusse
sisse, siis saad sinna ja so per-
re õnsaks.

Apostlide teggude ram. 16. peat. 30. 31. salm.

Arraselletud nende kassuks, kes
püüdwad õnsaks sada.

Kui teie sedda teate, õnsad olleto teie, kui teie
sedda tete. Joann. 13. peat. 17. salm.

Perno - linnas
trükkitud Gotthardt Markwardti jures
1812.

Ist zu drucken erlaubt worden. Dorpat
am 11ten December 1811.

G. P. A. v. Roth,
Rector der Kaiserl. Universität zu Dorpat.

Urs haige innimenne, fēs ei teā, egga tunne
ennast haige ollewad, ei te ilmaš mitte kūsša
maš: fuidas ma woin abbi sada? fēst ta ei ušsu
mitte ennesele aršti tarwoiš ollewad; sepārrast ta
ei holi ka aršti rohtudeš mitte, egga prugi neid
mitte, kui sa tale ka neid pakkud. Kui uššid
innimenne nenda haige on, et haigus tedda ut
tuimaks teinud, et ta ei tunnegit ennam wallo;
šiš on ta haigus rāgga raške, ja polle enne-
minne terwoiš odata, senni kui haige jälle hakkab
omma haigusi tundma. Nenda on se ašši ka hin-
ge tōbbega. Agga hinge tōbbi on weel šurem
ning raškem, kui ihho tōbbi, ja hinge tōbbi
teeb ka hōpiš ennam lahjo, kui ihho tōbbi; fēst
ihho haigusšed rikkutwad, ning lõppetawad agga
ihholikkō ello; agga hinge tōbbi rikkab hinge,
eht waimolikkō ello ārra, ja fēst tuldeb ni suus

Tahjo, et sedda Feige ma-ilma riikufsega ei woi heaks, ehk tassafeks tehha, nenda kui meie Dn-
nisteggia Matteusse ramatus 16. peat. 26.
salmis ütleb: Mis kasso on innimessele sest,
kui temma keif se ma-ilma kassufs saaks, agga
omma hingele tahjo teeks, ehk mis luunasta-
misse hinda woi innimenne anda, omma hinge
eest! Pat on se hinge többi, ja iggaüks pattune
on hinge polest többine. Agga pattune innimen-
ne ei woi muido mitte abbi sada, kui et ta tun-
neb eunnast pattuse, ning patto läbbi õnnetuma
õllewad. Patto tundminne on peäsmisse ning
pöörmissse hakkatus. Sest kui innimenne hak-
tab omma patto kahhetsemisfega tundma; siis
woib lota, et ta ka tössise ning iggawesse õn-
nistusse pole wõttab pöördä.

Jummalä poeg, Jeesus Kristus, se ma-il-
ma Dnisteggia tahhab, ning woib meid patto
többest ning sest kahjust peästa, mis patto läb-
bi meie peäle tuluud ja temma woib meid ka
siin ma peäl ning seäl iggaweste õnsaks tehha.
Sepärrast on ka ta nimmi: keikide innimesse
Dnisteggia, Urst, Abbinnees Peästia ning Lun-
nastaja. Temma on selle näggematta Jumma-
laga ühhesuggune kuio, Kal. ram. 1. peat. 15.
salm. ja temma on ille keikide Jummal fide-
tud iggaweste, Rom. 9. peat. 5. salm. ja tem-
male on antud keif melewald taewas ning ma

peäl, Matt. 28. peat. 18. salm. ja temmale on
 ka melewald keif üle lihha. Joan. 17. peat.
 2. salm. Temma tulli offima ja õnsaks teggema
 mis on ärrakaddunud, ja kes ta jure tulles ning
 abbi otsib, tedda ei tahha temma mitte wälja
 lükkada. Joann. 6. peat. 37. salm. üksi arsti
 peastja ehk abbimees ma-ilmas ep olle temma
 sarnane. Temma tahhab meid aidata, ja tem-
 male on ka se wäggi ning melewald meid aida-
 ta. Temma peastab meid, ei mitte ükspäinis
 sellesinnatse aia willetsussest, waid ka tullesast
 wihhast, 1. Tess. 1. peat. 10. salm., ja saab mei-
 le iggawest ja üpris wägga suurt au, meile, kes
 meie mitte tähele ei panne tedda, mis nähtaw,
 waid mis näggenatta on. 2. Kor. 4. peat. 17.
 salm. Joann. 3. peat. 17. salm. Keif mis ta mei-
 le teinud, on nende sannade sees ühte pandud:
 Nenda on Jummal ma-ilma armastanud, et
 ta omma aino sündinud poja andis — risti
 surma sisse, et keif — ka need teigefuremad
 pattused — kes temma sisse uskwad — se us on
 se suur tarwilinne asj — mitte ei pea huffa,
 waid iggaweste õnsaks sama. Keif inimese-
 sed on patto läbbi ärravilkutud ja õnnetumaks
 sanud. Nüüd peame meie sest õnnetumast luga-
 gust, mis patto läbbi meie peäle tulnud peaste-
 tud sama, ja peame iggawest ello pärrima, et
 meie — nenda kui ta isse ütles: — Jäsa maias,

Kus mitto ello-äset on, peame rumi leidma, ja
 temma jures ellama allati, ja peame oša sama
 temma auust ning õnnistussest. Joann. 14. peat.
 2. salm. Sedda õppetust on Jeesus isse õppeta-
 nud, ja temma Apostlid on seddasamma õppetust
 mitme tuhhande innimeste õnnistussest kuluta-
 nud. Mende süddamed ellasid seäl sees, ja nem-
 mad ei woinud käl sanno leida misga naad pid-
 did sedda suurt asja kulutama, mis läbbi nem-
 mad ollid õnsaks sanud. Menda ütleb Paulus:
 Rom. 8. peat. 32. salm. Jummal polle omma
 ennese poialegi armo annud, waid on tedda meie
 keikide eest ärraannud, kuis ei peak temma ka
 temmaga meile keik kinkima? ning Joannes üt-
 leb: Ses on Jummal armastus arowalikkus
 sanud meie sees, et Jummal on omma aino
 sündinud poia ma-ilma sisse läkitanud, et meie
 temma läbbi peame ellama. Ses on se armas-
 tus, ei mitte et meie olleme Jummalat armas-
 tanud, waid et temma meid on armastanud, ja
 omma poia läkitanud, leppitamisest meie pat-
 tude eest. Ja Petrus ütleb: „Jeesus Kristus —
 se risti lödud ning surrust ülles ärratud — on
 se kiw, kes käl innimestest kui kõlwato on
 ärra heidetud, agga Jummal meles ärra wallit-
 setud ja wägga kalliks nurga kiwiks sanud.
 Mu sees ep olle õnnistust ja ühtegi mu nimmi
 ep olle innimestele antud kelle läbbi naad woi-

wad õnsaks sada, kui üksipäinis Jeesus. Lemma on meie pattud tsse kannud ommas ihhus ülles pu peäle, et meie piddime pattust ärrasama, ja õigussele ellama, kelle wermede läbbi teie ollete terweks sanud. 1. Peetr. 2. peat. Sest teie ollite kui eksiad lambad, agga nüüd ollete teie pöör- dud omma hinge karjatse ja üllewaatja pole. Sesamma risti pu külges ärrasurnud, ja nüüd Jummal parramal. Kaele ülestõstetud Jeesus Kristus, on nüüd se nurga kivi selle õppetuse se sees, mis läbbi keik suggused innimeses igal aial woivad õnsaks sada. Ja se koggodus, mis sesinnatse õppetuse siise ussub on ni kindel et ka pörge wärrawad ei pea sedda woitma. Matt. 16. peat. 18. salm. Sesinnatse õppetuse ning selle armo seadusse läbbi, mis meil selle läbbi kulutakse, woib nüüd iggaüks innimen- ne õnsaks sada; sepärrast nimmetakse ka sedda sanna ristist, ehk armo õppetust, Jummal wäeks õnnistuseks iggaühhele, kes ussub. Sest se on Jäsa tahtminne, et sellal, kes poia siise ussub, iggawenne ello peab ollema. Sesinnane on se ello leib; kes temma jure tulles se ei pea näl- ga näggema, ja kes temma siise ussub, se ei pea ial jannutama.

Armas sõbber! kes sa sedda loed ehk kuleds katsu ennast läbbi kas sa ussub, et sulle se õnnis- teggia so parrandamisseks ning õnsaksamisseks,

öiete tarwis lähkäs? ehk kas sa selle sure hulga
 pole hoiad, kes temmasti ei holi. Kui sa leiad
 et sa holimatta oled siia õnnisteggia ning so
 hinge õnnistusse parrast; siis võib se sulle mär-
 giks olla, et sa isseennast ei tunne. Meed inni-
 messed, kellele se isseennese tundmine pudub,
 ou monnesuggused. Monned on julged, holi-
 matta pattused, kes ilma Jummalata ma-ilmas
 ellawad, ja patto sullased on, Joann. 8. peat. 3.
 4. salm. ja ei piagit pattust lahti sada. Teised
 on ommas meles õiged ja arwawad ennast woi-
 wad Jummalat käsud pidada, ja lootwad suurt
 palka ommade heade teggude eest. Misuggusi
 nimmetab pühha kirri isse õigeks, kes isseennast
 õigeks pannewad. Luka ram. 10. peat. 29. salm.
 Ja pühha kirri tunnistab wägga waliuste ni-
 sugguste innimeste wasto; sest et nisuggused
 innimesed, kes isseennast õigeks pannewad sed-
 da Õnnisteggiat põlgwad, kelle lähbi nemmad
 ükspäinis woiksid abbi sada. Pühhad kirjad õp-
 petawad separrast öiete selgeste, et ükski kässo
 teggude lähbi ei woi õnnistust tenida; sest üks-
 ki ei woi kässo ni täieste ja ilma wiggata pid-
 dada, et tale sest õigus Jummalat ees tulleks.
 Se on siis jölledus, kui innimenne ennast tahhab
 käsoteggude ja kässo pidamisse parrast õigeks
 arwada, mis ta polle ommeti täieste pidanud.
 Separrast laidab pühha kirri neid innimesi, kes

käsko teggude läbbi õnnistust pühivad ning omade wigga te teggude eest palka lootvad, ja ütleb selgeste, et meie sel wiisil ei woi mitte õigeks tegga õnksaks sada. Rom. 4. peat. 4. 5. salm. Gal. 3 peat. 10. salm. Palka ning õnnistust ei woi meie muidogit Jummalaga ees mitte tenida teige omma teggudega; sest Jesus ütleb Luka ram. 17. peat. 10. salm, kui teie ollete keif teinud, mis teid on käskud, siis üttelge: meie olleme kõlbatumad sullased — kes ep olle palka wäärt — sest et meie olleme agga teinud, mis meie kohus oli tehha." Agga se on ka tõssi et jubba wannas seaduskes on tootud, et se inuimenne, kes sedda teeb, mis Jummalaga käsk käskib, se läbbi peab ellama, se on, tõssist õnnistust kätte sama. 3. Mos. ram. 18. peat. 5. 6. salm. Ja meie õnnisteggia ütles ka nendasammoti ühhe käsko tundjale, kes sedda kuusaks: te sedda, ja pea need Jummalaga käskud; siis pead sa ellama. Agga ta es ütle mitte: sa woid neid omma wiisi wäest piddada. Ja Moses polle sedda ka mitte ütlen.

Agga mis õppetab pühha kirri neist inuimekst, kes Jummalaga käskud ülleastumad? Jubba Moses ning Prohwetid tunnistawad: Ürranetud on, kes ei pea keif sellesinnatse käsko õppetusse sanno, kes nende järrele ei te. 5. Mos. ram. 27. peat. 26. salm. Ja ne testamenti sees kinnitatse neid ahwardamissi mitmel wiisil. Wata Gal. 3. peat.

10. salm. Sedda woime meie ka muudogit om-
 mast peast arwada, et meie iggaühhe kässo ülleast-
 missega nuhtlust tenime, ja et Jummal aahwar-
 damissed nendasammoti kui temma tootussed pea-
 wad tõeks minnema. Meie teame ka pühhas-
 kirjast, et meie ärrarikkutud innimesed olleme;
 sepärrast nimmetab pühha kirri keif pattust pöör-
 matta innimesi lihhas, ja tunnistab, neile lih-
 ha meelt ollewad. 1. Mos. 6, 3. 5. ning Rom.
 7, 8. Sest nende sees on need pattused himmud
 woimust wõtnud nenda, et nemmad ennast lass-
 wad ommadest himmudest aiada ning juhhatada
 nisuggusi asjo teggema mis Jummal käsks on
 teeldud, et nemmad küll tundwad sedda õige olle-
 wad, mis Jummal käsks käsksib. Et meie lihha
 polest nenda olleme, sedda woib igga üks isienne-
 ses ning ka teistest innimestest tunda. Agga kui
 wahhest monni peaks arwama ennast parrema olle-
 wad se luggego, mis Paulus ommast pattust pöör-
 matta luggust tunnistab, mis luggune ta siis olnud,
 ja mis ta siis ennese sees tunnud, ja moiski siis, kas
 tale polle enneselegit sesamma luggu. Kui sa
 mid tunned et so luggu ka nenda waene on;
 siis pead sa ka uskma, mis pühha kirri Rom. 3.
 peat. 19, 20. 23 salm ning Ewes. 2. peat. 3. salm.
 tunnistab, et keif inn mesed wiha lapsed ning
 nuhtluse waart on, ja et nemmad sepärrast, et
 ükski ey olle ellades Jummal käsks täieste pidda-

nud, ei woi ka mitte lota kääso teggude läbbi Jummalä ees õigeks sada. Wata Rom. 9. peat. 31, 32. salm. ning. Kal. 2. peat. 16. salm. Wag- gadki innimesed, kes ammogit Jummalä tee peäl kainud peawad weel palluma, nenda kui en- nemuiste Tawet pallus: ärra minne mitte koftus- se omma sullasega; sest ükski ellus innimenne ep olle mitte õige sinno palle ees. Kui meie ka en- neste omma, ning teiste innimeste ellamist ning teggusid õiete tähhele panneme; siis leiame kül pea ennasid keigepühama Jummalä ees iggast po- lest wiggased ning süallused ollewad. Mitto in- nimest ellawad jo nisugguste pattude sees, mis piibli ramatus arowalikkus libha teuks nimme- takse ja kellest pühha kirri tunnistab, et need, kes nisuggust tewad, ei pea mitte Jummalä riki pär- rima. Kal. 19. peat. 19. 20. 21. salm. Monned innimesed hoidwad ennast kül arowalikkude pat- tude eest, ja teggewad ka häid teggusid, ja nende head kumbed sawad wägga kibetud agga kui sa neid õiete tähhele panned; siis sa nääd, et neil ep olle muud ühtegi, kui se wäljaspidine hea, ehk Jummalä kartusse näggo, ja et nende süddame- nou seäl jures siiski sant ning waene on, ja Jum- mala ees ei kolba egga maksä. Nenda annab mon- ni innimenne waestele andid innimeste nähhes sele- le nouga, et tedda peab neist nähtama, ja monni pallub Jummalat ja wõttab ennelele waggadusa-

se ning Jummalala kartusse näggo, et teised peawad tedda waggaks kiitma. Misuggune teggo woib nüüd küll innimesesi-petta agga Jummalala ees ei aita se mitte. Matt. 6. peat. 1. 2. 5. 16. salm. Agga needgit immimesesed, kes omma Jummalala kässo siidamees kändwad, ja kellel se tõssine nõu on selle järrele ellada, peawad habbi ning allandusfega illestinuistama, et nende keigeparramad teud alles wiggased on, ja et neile tarwis on õhutada ning palluda: kes moistab keif eksitused ärra? neist sallaja pattudest moista mind puhtaks! Põul. 19. salm. 13.

Sepärrast käsib Paulus Rom. 3. peat. 27. 28. salm. kus nüüd on kiitleminne? se on otsas. Misugguse kässo läbbi same meie Jummalala ees õigeks? Kas teggude kässo läbbi? ei mitte, wad usso kässo läbbi; se on, selle kässo läbbi mis meid käsib Kristusse sisse uskuda, ja sellesamma usso läbbi armo ning õnnistust pärvida. Sepärrast arwame meie et iunimenne õigeks saab usso läbbi, ilma kässo teggusitta; sest käsotend ep olle ilmas ni täielikkud, et naad woiksid meid Jummalala ees õigeks tehha. Agga ükspäinis õige ning ellawa usso läbbi same meie Jummalala ees õigeks; nenda on meid Jesus õppetanud. Rahwas käsib ükskord ta kääst: mis peame meie teggema, et meie woikime Jummalala teggusid tehha? — se on misuggusi teggusid, mis Jummalala mele pärrast

on — Jeesus waastas ja ütles neile: Se on Jum-
mala teggo, üks teggo, mis öiete Jummaia mele
pärast on, et teie ussute selle siise, kedda temma
on lakkitanud. üks tõ on agga, mis öiete Jum-
mala mele pärast — ja mis Jummal isse inni-
messe sees teeb — et innimenne Jeesusse siise us-
sub. Se usk on siis se keigenüem nende heade
teggude seas, ja keikide mude heateggude hallikas.
Ilma ussota ei maksa muud head teud ka ühtegi.
Agga nago ühhest hallikast mitto soont jookswad,
ja ühhest jurest mitto wõssa, nenda tussewad ka sest
ussust kui ühhest heast hallikast mitto head teggo,
mis Jummalala mele pärast on.

Kui sa siis armas hing! omma patto waewa
öiete libbeda tühhetsemisega olled tunda sanud,
ja nüüd ennam ommade teggude peäle ei lota, mis
sa enne olled teinud, ehk eddespiddi leed tegge-
mas, waid üks päiniis Kristusse peäle lotes temma
käest nou ning abbi otsid; siis woid sa teada, et
sa õige tee peäl olled, mis peäle sa wiisiste õnnis-
tust leiad. Sedda wiis teggi se wangi hoidja
nenda kui Paulus ning Silas temmale ollid nou
annud. Ja se mees, kes ennesele tahtis surma
tehha — mis läbbi ta isseennast ning omma per-
ret olleks õnnetumaks teinud sai nüüd rõmo tunda,
et ta olli Jummalala, meie Jssanda Jeesusse Kris-
tusse siise usklikuks sanud sest se läbbi sai tem-
ma ning ta perre õnsaks. Wata Apost. tegg. ram. 16.

peat. 30. salm. Meil, kes terwed on ep olle arsti tarvis, waid haigedele, ütles Jesus, ja minna ei olle tulnud õigid kutsma, waid pattusid mele parandamisse pole. Meed õiged, kellest ta siin räägib, on need, kes isseennast õigeks pannewad ehk armawad, nenda kui se wariseer Luf. 18. peat. 11. 12. salm. ja nisuggused, kes ommade teggude ning headusse peäle lotes ütlewad ehk mõtlewad: „ma ollen rikkas, ja ollen rikkaks saanud, ja mulle polle ühtegi tarvis,“ ja sinna ei tea mitte et sa olled willets ja armoto ja waene ja pimme ja allasti. IIm. 3. peat. 17. salm. Meed pattused, kellest ta siis räägib on need, kes tundwad ning kibbedaste kahhetsewad ennast pattusid ollewad, ja kes nenda, kui se ärra kaddunud poeg üksipäinis selge Issa hallastusse peäle lootwad, Luf. 15. peat. ehk nenda kui se tõlner häbbiga omma wasto rindo lõwad ja õhkawad: „oh Jummal olle mulle pattusele armolinne!“ Misuggused on need, kes waimo polest waesed, ja omma pattude pärrast kurwad, ja kellel nälg ning janno õigusse järrele. Meid kidad temma õnsaks ja tootab neile taewa riki, se on keif õnnistust siin ma peäl ja seäl iggaweste. Memmad peawad trööstitud ja täis sama; se on, keif nende iggatsemisest õnnistusse järrel peawad täitetud sama. Matt. 5. peat. 3. 4. 6. salm. Sepärrast ta hüab neid ka: tulge mo jure, keif, kes waewatud ja loormatud ollete — se on, kes teie

patto nenda tunnete et pat teile koormaks ning waewaks lainud — ma tahhan teile hingamist saata. Wõtte ennest peäle minno ikke ja õppige minnust, ja tehke ning ehage nenda, kui ma teid õppetanud; sest minna ollen tässane ja süddamest allandil — ühhelegi polle karta et minna tedda ennesest ärra lükkä: siis peate teie hingamist ommade hingede leidma. Sest minno ikke on hea ja minno koorm on kehjole. Keif hingesid, mis temma jure tullemad armab temma, se pattuste sõbber ühheks andeks, mis Jäsa temmale annud. Jo. 17. peat. 9. salm. Ja neile on se tröösilik tootus: kes mo jure tulles, olgo ta ni waene ja ni koormatud pattudega, sedda ei tahha minna mitte wäljalükkada. Kes siis ommas süddames sedda fanna kuleb: ärka ülles, kes sa maggad, ja touse ülles surnust! se pöörgo otse Kristusse pole ning uskugo temma sisse; siis wõttab Kristus tedda walguštada. Ewes. 5. peat. 14. salm. Sest kui se meile Jummalala waimo läbbi on antud, et meie omma patto waewa ning ärrarikkumist ja omma wäest ning rammoto luggu diete libbedaste ning tahhetsewa süddamega same tunda; siis — ja mitte enne — lähháb meile Ünnisteggia diete kalliks ning armsaks, nago ühhe teekäiale, kes õse metsas teelt ärra efsind päwa touseminne rõmutš on, et ta oskab jälle õiget teed leida. Nenda on ka selle innimesse luggu, kes tunneb ennast

tännini pimmeduſſes káind ollewad, kui ta hakkab
 Jēſuſſe walguſt tundma. Siis ta weel diete ſaab
 moista miſ need ſannad táhhendawad, kui Jēſuſ
 ütleb; minna ollen ma- ilma walguſ, keſ minna
 járrel káib, ſe ei kái pimmeduſſes, waid temmal
 peab ello walguſ ollema. Seſt minna ollen ſe tee,
 ja ſe tódde ning ſe ello, ütſki ei ſa Jēſa jure —
 muido — kui minna lábbi. Joann. 8. peat. 12.
 ſalm. ning 14. peat. 6. ſalm.

Láhhad ſa náid Kriſtuſſe járrel káia ja en-
 naſt ſo õnniſtuſſeſ ta holeſ anda, ſiis on tarwiſ
 et ſa ommad pattud ſelgeſte ja ilma kárwaluſſeſ
 ta temmale ülleſtunnista, ja ühhelgi wiſil neid
 ennam ei wabbanda. Náita ennaſt temmale otſe
 nenda kui ſa olled, ja kui ſa iſſe ennaſt tunned.
 Ürra te ennaſt ta ees parremaſ, kui ſa olled;
 ſeſt ta tunneb ſind muidogit parremine, kui ſa
 iſſeennaſt tunned; waid tulle nenda pattune ja
 wiggane ta ette; kui ſa iſſeennaſt arwad ollewad.
 Seſt kui meie ei ütſe enneſel patto ollewad, ſiis
 pettame meie iſſeennaſt ja tódde ei olle mitte meie
 ſeſ. Agga kui meie ommad pattud tunnista,me,
 ſiis on temma uſtar ja õige, et ta meile pattud
 andeſ annab, ja teeb meid puhtaſ kēigeti ülle.
 Kõhtuſt. 1. Joann. 1. peat. 8. 9. ſalm. Seſt ni
 káua kui meie temmale ommad pattud mitte nen-
 da ülleſ ei tunniſta, ep olle meile ka mitte pattu-
 de andeſ andmiſſe kinnituſt ſüddameſ lota. Seſt

temma tunneb meie süddant läbbi ning läbbi, ja ta neidgit wiggaduss, mis meie ennestele alles tundmatta on. Sawet olli ükskord ühe patto parrast, mis ta olli teinud kawa aega sures hinge abhastussek, ja ei woinud mitte ühte armo tunnistust süddamesse saia. Agga ta isse tunnistab mis parrast ta ei woinud sedda saia, ja ütleb laul. 32, kui ma patto kinnipiddasin; siis läksid mo lufondid wannaks. Agga parrast ta tunnistab omma patto Jehowale üles, ja sest ta tunnistab; ma ütlesin: ma tahhan isseennese peale ommad illeasimissed tunnistada Jehowale; siis andsid sinna mo patto illekohhut andeks. Separrast ta kirjotab: wägga õnnis on se inimenne, kellele Jehowa illekohhut ei arwa süüks ja kelle waino fees ei olle kawwalust. Meie peame nenda kui Paulus ütleb: kurwaiks sama mele parrandamisfeks; sest se on üks kurwastus, mis Jummal meele parrast on, ja sadab mele parrandamist õnnistussfeks, mis ei kahhetseta. 11. Kor. 7. peat. 9. 10. salm.

Agga meie waesussie ning wiggadussie tundmine ei pea meid ka mitte keelma Kristussie juurest abbi ja nou ostmast. Meed kes ihho polest haiged temma jure said totud, ja kellel es olle ennam lotust ilmal terweks jada, said teil terweks tehtud; ja neid, kes süddamelikko lotussiega tedda

paalusid: oh Jeesus heida armo mo peäle, teggi ta
ikka terweks ja aitas neid nende hädda sees.

Oh olleks meil ta südda nähha,
Mis sowimissed selle sees,
Et temma woiks meid õnsaks tehha.
Ta on üks helde abbimees.

Kui sa siis allandussaga omma waimolikko
waesust tunned; siis ärra mõtle mitte: ma olen
ni sandiks leiind, et temma ei joua mind ennam
aidata. Ärra karta ka mitte omma ärrarikkus-
misse tundmissaga temma jure tulles; ja ärra püa
ennast ommast wäest enneminne parrandada, waid
hakka sellega, et sa Kristusse jure tuled. Sest
sa ei woi ennast maidogit mitte aidata, nago üks
innimenne, kes ihho polest haige ei woi ennast
mitte enneminne terweks tehha, ja parrast arsti
läest abbi otsida, waid enneminne peab ta arsti
jurest abbi otsima, ja siis woib arst tedda aidata.
Sepärrast ka sinna pattune, kes sa haige ning
rammota olled, ärra waewa ennast mitte teggude-
ga enne kui sa olled rammo sanud Jeesusse läest;
waid tulle warsti, ja tanna weel kui sa temma
heält kuled. Ebr. 3. peat. 7. 13. 15. salm. Tulle
sa keige omma wiggadusse ning waesussega Je-
susse jure; ja anna ennast hõpist ta kätte, et ta
woib sind harrida ning terweks tehha. Sest kui sa
tuled, siis wottab temma sind wästo.

Oh ärra üttele: asjata

Mul pakkutakse abbi kõrgest

Ma ollen julge melega

Keik armo andid, põlgnud järgest!

Kui agga tunnend omma süüd,

Ja silma weega tulled nüüd;

Süis woib ta ikka armo heida

Ja süüna woid weel abbi leida.

Ta woib sind terweks tehha weel

Kui süüno nou ta otsas teäl.

Paulus ütleb Rom. 4. peat. 5. salm. Kes
teggusid ei te, se on, kes tunneb et teud ep olle
ilmas ni täielikkud et naad woiksid meid Jumma-
la ees õigeks moista, ja et se lotus teggude peäle
ei aita, ning ei püagit ennam teggude läbbi õnnis-
tust ning õigust noudma, waid usso läbbi, ja ussub
süis selle süise, kes sedda Jummalä karimatta õi-
geks moistab; sellele arwatakse temma usk õigus-
seks. Omma usso parrast sai se kurjateggia, kes
Jesusssega sai risti lödud sedda tootust: tänna
pead sa minnoga Paradisis ollema. Luk 23. peat.
43. salm.

Ja se tõlner, kes omma pattoga koormatud
ning muljutud kahhetsewa ning usklikko südda-
mega omma wasto rindo löi ning armo otsis läks
õigeks moistetud omma kotta, et ta küll es olle

weel mitte ommade teggubega illes näitnud et ta eddespidi parremat ello tahtis hakkada. Se parrast sünnib ka nüüd weel pattustele üttelda: ussu agga, siis pead sa abbi sama. Se hinge arst ütles ennemuiste nende wästo, kes ihholikko haigusse sees temma jurest abbi otssid: sulle sündko nenda, kui sa olled uskud, ja ka nüüdki weel ütleb ta sedda wisi sinnule kui sa ta käest abbi otsid. Matt. 8. peat. 13. salm.

Agga se usk Jesuse sisse, on ükspäinis siis õnsaksteggew, kui ta ellaw on, se on kui ta so sees nenda wäggewaks jääb, et ta sulle süddame nouud ning leiä so ellamist juhhatäb ja sind pattust puhhastab. Se on tõssi, meie teame leiä et meie selgest Jumala armast Kristusse parrast siin ma peäl ja seäl iggawest õnsaks same; agga se paljast teadmine ning tundmine ei te meid siiski mitte õnsaks, waid senna jure lähhäb ka üks kindel lotus meie süddames tarwis, ja se peab nenda wäggewaks sama, et se meid kiinitab ka sedda mõda ellada kui meid armo õppetusse sees kästud on. Se tõssine, õige ning õnsaksteggew usk on siis üks kindel lotus Jumala armo peäle Kristusse parrast, mis meid wäggewaks teeb teige wisi peäl selle säo sees ellada, mis meil armoõppetusses on teada antud. Ilma selle usota ei woi ükski Jumala mele parrast olla. Ebr. 11. peat. 6 salm. Separrast ütleb ka pühha kirri: kes ei ussu, ted-

da peab hulkka moistetama Mark. 16. peat. 16.
 salm. Se uskmatta luggu on siis se asfi, mis meid
 hulkka moistab, sest se on ka keige mu pattude hal-
 likas. Sest uskmatta innimenne on ni paljo kui
 Jummalaga wastopannia innimenne, kes selle Jum-
 mala tahtmisse wasto panned, mis meile armo
 õppetusse läbbi ilmutud. Ustaw on se sanna, ja
 keige wasto wõtmisse wäärt, et Kristus Jeesus
 ma-ilma sisse on tulnud pattused õnsaks teggema.
 1. Tim. 1. peat. 15. salm. Ja et se Kristus Je-
 sus meile Jummalast sanud tarkussesk, ja õigus-
 sek, ja pühhitsemissek, ja lunnastamissek. 1.
 Kor. 1. peat. 30. salm. Agga mis se sind aitab,
 kui sa sedda sanna küll tead, ning ka tõeks arwad,
 agga siiski sa ei arwa sedda om maksi usso läbbi,
 egga te selle järrele, egga wõtta sedda wasto? ja
 kui sa ei tunne ellawal wiisil: minnagie ollen pat-
 tune, ja minnulegi olli tarwis et Kristus pididi
 ma-ilma sisse tulles? ja kui sa ei sa usso läbbi
 sedda tundmist kätte: mindki teeb temma tar-
 gaks õnnistussesk, minnagit ollen temma läbbi
 õigeks sanud ja Jummalaga armust õssa leidnud?
 minnogit eest on temma ka riisti pu külges kannas-
 tanud ning surnud. Minnulegit on temma püh-
 hitsemissek sanud, et ma nüüd temma riisid woin
 temmale ellada ning sedda tenida iggawesse õi-
 gusse, waggadusse ning õnnistusse sees; mindki
 on temma lunnastanud patto wallitussest, patto

armastussest ning nühelussest; ja minnagit pean
 ütlema nenda kui Petrus: kelle jure pean ma
 minnema? sul on iggawesse ello sannad, ja ma
 ussun ning tunnen, et sa olled Kristus se tootud
 ma - ilma Õnnistegia, ja se ellawa Jummal poeg.
 Joann. 68. peat. 69. salm.

Misuggune usk sadab tõssist meleparranda-
 mist ja uut sündimist süddame polest. Sest pühha
 kirri nimmetab sedda suurt muutmist uel's sündi-
 misseks, kui selle innimesse meel, kesenne patto
 läbbi õnneto olli nenda saab parrandatud, ja otse
 ueste lobud, et ta sedda patto armastust, mis en-
 ne ta sees olli wallitsemas, mahha panneb ning
 mahhajättab, ning nüüd head armastab, ja südda-
 mest takka nouab, ja rammo ennese sees tunneb hea
 teggude sees ilka täiemaks sada. Seddasamma
 suurt muutmist tähhendowad ka need sannad: lo
 mulle Jummal üks puhhas südda! laul. 51. 12.
 ja: ma tahhan teile uut süddant anda, ja uut
 waimo teie sisse anda Esek. 35. peat. 26. 27. salm.
 Jehowa wõttab ümberleikada so süddant 5. Mos.
 30. peat. 6. salm ja mis meie Ewes. 4. peat 23.
 24. salm loeme: et meie peame uel's sama omma
 mele waimus ja ennese peäle wõtma sedda uut
 innimesi, kes Jummal sarnatseks on lobud tõs-
 sisse õigusse ja pühhitsusse sees. Sesamma suur
 muutminne on nenda tarwis kui meie tahhame
 Jummal riki sisse minna, ja sest õnnest ossa sa-

da, mis Kristus meile on saanud, et meie ilma
 selle muutmiseleta ei woi mitte Jummalale riki
 sisse sada. Sest Jesus on sedda kahhemõrrase wan-
 dega finnitunud üteldes: tõest tõest minna ütlen
 sulle, kui kegi ei sünni mitte üllewelt, ei woi tem-
 ma mitte Jummalale riki näha. Joann. 3. peat.
 3. salm. Kes nüüd sedda ümbermuutmist ey olee
 mitte ommas süddames tunnud, se ei woi ka mit-
 te lota taewariki sisse sada. Sest ihholik sündi-
 minne, ehk se aski et sa ühhest waggast suggust, ja
 waggadest wannemattest olled sündinud ja; et sa
 wäljaspiddise usso tunnistussega rahhul olled,
 ning wäljaspiddiste kamberde polesti risti rahwa
 seadmieste sees ellad, ei woi sind mitte õnsaks teh-
 ha. Wata need sannad Joann. 1. peat. 12. 13.
 salm. Kol. 3. peat. 28. Kol. 3. peat. 10. 11. salm.
 Kullab wiimsel päwal monni, kes Jesusse õppe-
 tust on kuulnud ning õppinud, ja tedda Issandaks
 kuulnud, ning ka temma nimmel wäggewaid teg-
 gusid teinud ommeti saab kuulda: tagganega
 minnust ärra, kes teie ülekõhto tete, minna polle
 teid ellades tunnud. Matt. 7. peat. 22. 23. salm.

Ugga se suur muutminne on üksipäini Jum-
 mala ja temma waimo tõ, ükski ärgo mõttelgo eno-
 nast woiwad ommast wäest ennast nenda ümber-
 mutada, waid Jummalale mutab meid ümber ja
 sännitab meid ueste armo õppetusse läbbi. Sees
 se on mis Petrus ütleb: teie olete ueste sündi-

nud, ei mitte ladduwast waid huffaminnematta
 seemnest, ehk õppetusest ellawa Jummal saanna
 läbbi, mis ka iggaweste jääb, mis iggaweste tõs-
 si ning wäggew on. 1. Peetr. 1. peat. 23. 25. salm.
 Ka se pühha ristiminne on üks asj mis läbbi meid
 Jummal tahhab ueste sünnitada. Ei mitte ükspäi-
 nis seärrast et meie ristmisse läbbi ristiloggodusse
 siisse same wasto woetud; — Ja risti loggodus on
 õnneti, kui Jummal saanna selgeste ning puhtas-
 te seäl sees õppetakse ja risti innimesed kui Jum-
 mala lapsed Jummal saanna järrele ellawad, nei-
 le kes ristitud ühheks waggadusse ning pühhitse-
 misse koliks — waid ka isseärranis selle pärrast et
 meie ristmisse sees mele parrandamist ja saanna
 kuulmist tootame, ja et ristiminne, se uestundimisse
 peeseminne, meile, kui meie ussume, rammo ning
 wägge annab, ning Jummal armo tootab. Se
 pärrast kostis Petrus neile, kes ta jutlust kuulsid
 ja kellel temma jutlus olli läbbi süddame lainud,
 kui nemmad küsisid: mis peame meie tegema?
 parrandage meelt, ja iggaüks teie seast laske en-
 nast ristida Jesusse Kristusse nimme peäle pat-
 lude andeks andmiseks, ja siis peate teie pühha
 waimo anni sama. Apostl. tegg. rom. 2. peat. 37.
 38. salm. watta ka 1. Peet 1. 3. peat. 21. salm.
 ning Ewes. 5. peat. 26. salm. Keil sedda panneb
 Paulus ühte nende sannade sees: Meie ollime
 ka ennemiste rummalad, sanna kuulmatta, eksiad,

himmude ja monnesugguste lihhalikude ihhal-
damiste orjad, ja aiasime omma ello kurjusse ja
tabbedusse, kedda wihtati, ja kes teine teist wiht-
kasi; agga kui Jummal meie Onnisteggia
heldus ja arm innimeste wasto ilmus, siis on tem-
ma meid õusaks teinud, ei mitte õigusse
teggadest, mis meie ollime teinud, waid
omma hallastusse parrast uestundimisse peesemis-
se ja pühha waimo uendamisse läbbi, ehk selle
uendamisse läbbi, mis pühha waimo tõ on. Tit.
3. peat. 3. 4. 5. salm. Separrast ütleb ta Jeesus
Nikodemussele selgeste, et ta ei woi maida Jum-
mala riki, se on pattude andeksandmist ning õu-
nistust, nähha, kui ta polleks mitte üllewelt sün-
dinud. Ja se uus sündiminne sünnib ristimis-
se, ning pühha waimo armo tõ läbbi.

Agga kui sa Nikodemussega küsisi: kuidas
woib innimenne teist korda sündida? siis olgo sul-
le küll seft kostimisest, mis Jeesus selle küsimisse
peäle kostis: tulul puhhub kuhho ta tahhab, ja
finna kuled temma heäle, agga siina ei tea mitte
küssast ta tulleb, ja kuhho ta lähhab: nenda on
iggaks, kes waimust on sündinud, se fanna tüh-
hendab ni paljo: kui pühha waim üht innimest
ueste sünnitab, siis ep olle se waimolik sündimin-
ne küll mitte nenda näbtaw, kui iholik sündimin-
ne; agga se on õunmeti üks tõssine aasi, ja üks tõss

sine muutminne innimesse süddame polest. Ma-
 ilmas, ja nende lodud asjade seas on jo ka mon-
 ned asjad, mis meie mitte ommade filmadega ei
 woi nähha, ja ommei tunneme et naad on. Men-
 da on se tuul. Meie ei nä tedda filmadega mit-
 te; agga siiski meie tunneme kui ta puhhub; ja
 nenda sammoti ei woi meie sedda kohta kus ta
 sünnib ehk hakkab ja sedda kohta kus ta lähhäb,
 ehk kus ta lõppeb mitte ärratuunda ehk teada; ag-
 ga siiski meie ussume et ta on, sest meie tuleme
 ta heäle. Nenda sammoti on ka se waimolik uus
 sündimine innimesse sees. Kuidas se hakkab
 ning kuidas pühha waim sedda teeb, sedda ei woi
 ükski ihholikkude filmadega nähha, agga meie
 woiame käl innimesse ollemisest ja ellamisest
 nähha kui ta on ueste sündinud. Sest nisuggune
 innimenne kannab teist suggu wilja, kui ta enne
 kannud. Ja mis willi se on? se on se õige
 mele parrandamisest willi, ehk nenda kui
 Paulus neid nimmetab: waimo kasso. Matt. 3.
 peat. 8. salm, 7. peat. 16. salm. 12. peat. 33. salm.
 Ewes. 5. peat. 9. salm. ning Kal. 5. peat. 22. üh-
 he sannaga keik, mis õige, mis hea, ja kitusse
 wäärt kombe on, nenda kui on: armastus Jum-
 mala ning Jeesuse ja liggimesse wasto, rõõm,
 rahho, kannatus, heldus, headus, truus, tassis-
 dus, kassinus. Nenda tunneb se ueste sünnitub

innimenne isseenneseš, et ta teisešs innimesešs
 on lainud, süddame, mele, tahtmise, ja rammu
 polesti; ning ka teised tundwad sedda temma ella-
 missest ja neist ennenimmetud märkidest. Kuidas,
 ja mil wiisil se sünnib, sedda ei woi meie moistus
 mitte ärraarwada, agga meie südda peab sedda
 tundma, ja sepärrasti peama meie armo õppetukse
 saana diete süddamesse wõtma. Kui sa nüüd ku-
 led et sa armo ning õnnistust ükspäiniš usso lähhi
 selle risti lödud Jესusse siise kätte saad — Joann.
 3. peat. 14. 15. salm. — siis woi se küll olla et
 sa mõtleb: kuidas se peab sündima? Agga siis
 mõtle ka selle peäle mis Jummal Israeli rahwa-
 ga teggi. Kui nemmad ärkšord ollid wägga ras-
 keste Jummal wasto ešsinud; siis satis Jummal
 tulkised maud nende sekka, need hammuštud neid.
 Agga Jummal hallaštas jälle nende peäle, ja las-
 kis Mošesi ühhe Moos wastest tehtud ühhe risti
 pu külge üles panna, ja kaskis neid, kes maust
 hammuštud, selle mao peäle watada, mis ristipu
 külges, siis nemmad piddid terweš sama. Ja kes
 sedda teggi se sai terweš ja ei surnud mitte. Nen-
 da kui nüüd Mošes ühhe ussi on üllendanud, nen-
 da on Jummal ka omma poega üllendanud risti
 pu külge, ja keif kes nüüd temma siise uskwad ei
 pea mitte hukka sama, waib iggawenne ello peab
 meile ollema.

Kell'el n'iid se u'us s'unnit'ud meel on, ja selle j'arrele ellab, n'isuggust nimmetab p'uhha kirri Jummalala laps'eks, kes Jummalast on s'undinud. Joann. 1. peat. 12. 13. salm. Oh mis kall'is ning t'õssine sanna se on, mis se Apostel Joannes 1. ram. 3. peat. 1. üt'leb: wadage mis'uggust arma'stust se J'ssa meile on annud, et meid peab Jummalala laps'eks h'ütama. Sedda kall'ist Jummalala lapse p'õlwe same meie k'ätte kui meie J'esusse s'isse u'ssume. Mi mitto k'ui tedda wasto w'õtsid, neile and'is temma melewalda Jummalala laps'eks s'ada, kes temma nimme s'isse u'stwad. Need kes Jummalala laps'ed on, need arma'starwad ka Jummalat, kui omma J'ssa; nemmad teggewad ka t'anno ning arma'stus'se p'arrast temma taht'mist ja p'hiidwad p'uhhitsemis'se l'äbbi i'ffa ennam temma s'arnat'seks j'ada. 1. Petr. 1. peat. 16. salm. nenda kui igga'iks hea laps omma J'ssa arma'stab ja arma'stus'se polest ta sanna k'uleb ning temma mele p'arrast ellab. Need, k'ell'el n'isuggune lapse meel on, sawad ka lapse õigust k'ätte. Jummal arma'stab neid, kui ommad laps'ed, ja nemmad woiwad ennast r'õm'ustada et nende p'attud sawad and'eks antud, ja et nemmad peawad r'õmoga n'ähha sama, k'uidas k'eif s'ured Jummalala toot'used nende õnnist'us'seks t'õeks l'ähh'awad. 1. Jo. 2. peat. 29. salm. Sest kui meie u'sso l'äbbi Kris-

tusse siise olleme õn sakõ Jummalala lapselõ sanud ;
 siis olleme meie ka pãrri ad ni hãsti Jummalala
 pãrri ad, kui ka Kristussega pãrri ad, ja meie sa-
 me õssa feikidest neist árrakaddumatta taewa war-
 randustest Rom. 8. 17. Kal. 4. 7. Se lapselil
 meel, mis pũhha waim uisugguste Jummalala las-
 te siise panned annab neile ka julgust, nenda kui
 Jesus, feige sugguste waimoliikkude ning ihyo-
 likkude murrede sees palwe lãbbi Jõsa kãest abbi
 otõida ja kindla lotussega feik sedda temma kãest
 odata, mis neile tarwis on ja heakõ tulleb. Rom. 8.
 peat. 14. Kal. 4. peat. 6. salm.

Uks wagga laps kuleb Jõsa sanna, ei mitte kar-
 tusse eggã hirmo, waid armastusse pãrrast. Men-
 da ka feik innimesed, kes Jummalala lapsed on,
 ei kule ka mitte Jummalala sanna kartusse ehk hir-
 mo pãrrast, waid selgest armastusest, ja ellawad
 hea melega omma taewase Jõsa tahtmisse jãrre-
 le; sest et nemmad pũudwad omma taewast Jõsa
 rõmustada. Ja et nemmad teãdwad et feik hea
 on, mis ta kãskaud ; siis tewad nemmad ka feikis
 asjus temma tahtmist. Sest nemmad teãdwad et
 taewane Jõsa parreminne moistab mis meie õn-
 nistusekõ tarwis on, kui meie isse sedda teame.
 Kellel nũid se meel on, sellel polle Jummalala kã-
 sud ennam mitte raske, nemmad ei sowi ka mitte
 nenda, kui need patto armastajad, et pollekõ Jum-

mala kässo olnadgit, waid nemmad möslewad kui Dawet, kes ütleb: se on mulle olnud rõnniks et ma ollen sinna käskmissed pidanud. Wata laul. 119. salm. 56. 57. 70. 72. 77. III. sest se on Jummalat armastus, ja sest tunneme meie, et meie Jummalat tõeste armastame, et meie temma kässo saunad peame, ja temma kässo sannad ei olle mitte raske. 1. Joann. 5. peat. 3. salm. Sepärrast nimmetakse ka armastusi kässoaitmisfeks. Rom. 13. peat. 10. salm. Sest kes armastab, se ei karda waewa.

Jubba wannagit seadusse kirjade sees õõlakse, et se käs: sa pead Jummalat omma Jhs. sandat armastama keigest südamest, ja keigest hingest, keigest mehest, ja keigest wäest, se keige illem on, ja et se käs keige mu käsude allus ning hallikas on. 5. Mos. 6. peat. 5. salm. Matt. 22. peat. 36 — 40 salmist sadik. Jummalat armastusfega on siis liggimesse armastus kollo liidetud. Moses ning Kristus pannewad sepärrast ka sedda ühte, sest et Jummalat armastus ilma liggimesse armastusfeta ei woi olla. Ja Joannes ütleb: kui kegi ütleb: ma armastan Jummalat ja wihtab omma wenda, se on wallelik; sest kes ei armasta omma wenda kedda ta näab, kuidas se woi Jummalat armastada, kedda temma mitte ei nä? 1. Joann. 4. peat. 20. salm. Jum

mal tahhab et meie omma liggimessega peame nenda ühhe hea sündimisega ning armastusega ellama, kui ühhe perre lapsed. Ugga kuida töölist head lapsed, kes omma Jäsa armastawad teine teist wihtada ning kiusada? ühhe wanna ramato sees sõldakse sest Apostlist Joannessest; kui ta nenda wannaks ning rammotumaks läinud, et ta ei sudand ennam omma rammoga koggodussele minna, ja teised innimesed tedda pidand koggodussele wima; siis ta polle koggodusse muud ühtegi rākinud kuid neid sanno; mo lapsed armastage teine teist. Monned hinged pannid sedda wõbraks, et ta es rāgi muud ühtegi kui neid sanno, ja küsisid temma kāest, mis ta ifla neid sanno, ja muud ühtegi es rāgi. Se peäle kostis temma: se on Jäsanda kās et meie peame teine teist armastama, ja kui meie sedda olleme kaitnud siis olleme kül teinud. Nenda ta on ka. Sest temma rākis sest uest kāsust mis, Jäsand omma tõsisste armastajatele ning tunnistajatele annud, et nemmad peawad teine teist nenda armastama, kui temma meid on armastanud. Ja ta on meid nenda armastanud, et ta omma ello meie eest on jātunud. Joh. 13. peat. 34. salm. Temma tahhab siis et meie südda temma armastusse tundmisest peab nenda soiaks sama, et se armastus meid aiab wendi nenda armastada et

meie ka woime omma-ello nende eest jätta. 1. Jo.
 3. peat. 16. salm. Jeesus, kes omma ello meie
 eest jät nud, tahh ab et meie peame tedda ka temma
 ning meie leigemähhematte wendade sees armas-
 tama Matt. 25. peat. 34. salm. Kes sedda terb,
 sellel ep olle maud sundimist tarwis neid teisi Jum-
 mala käs kusid täita. Ülle kü ldes makswad ning kol-
 bawad ükspä inis need teud temma ees, mis sel-
 gest armastussest tehtud. Wende eest ükspä inis
 woime meie armopalka ta kä est lota. Eest tei-
 mis ta käs kud peame armastusse pä rra st, ning
 sepä rra st et se temma taht minne on teggema,
 ja mis ta on teel nud, sepä rra st mahh ajä nta et
 temma sedda teel nud. Kui meie nüüd temma
 taht mist teme selge armastusse pä rra st temma
 wä sto; siis on meie teud head ning waggad. Ja
 mis suguste teggude wahhel ning nende teggude
 wahhel, mis need innimes sed teggewad, kes ilma
 armastusseta Jummalas wä sto omma de teggudega
 õigust nõudwad, ja teggude peäle lootwad, on
 üks suur wahhe, wata Ewef. 2. peat. 8. — 10. sal-
 mist sadik. Kol. 1. peat. 10. salm. Rom. 2. peat.
 7. salm. Tit. 2. peat. 14. salm. Matt. 26. peat.
 10. salm. Tõ ssi kes waggad teud, mis Jumma-
 la ees kolbawad, on ükspä inis nende ju rest leida,
 sellel tõ ssi ne üst on; sest nemmad on usso wiis-
 mis, usso läbhi sawad, ette totud. Sepä rra st

nimmetak pühha kirri neid teul's Jummata sees
tehtud Jo. 3. peat. 21. salm. Nemmad on wai-
mo kasso, ja nemmad tunnistawad et pühha
waim meile usso läbbi ühhe ue mele ning waimo
on annud, nenda kui hea willi ühhe hea pu tun-
nistaja on. Matt. 7. peat. 20. salm. Südda
saab usso läbbi puhtaks tehtud, et ta Jummal
melepärraliisets ning keige hea teule kõlbaliisets
jääb. Apostil. tegg. 15. peat. 9. salm. On sellet,
kes sedda keil isseenneses tunda saab! Disuggu-
ne saab siis ka moista mis se on, mis Joannes
1. ram. ütleb: kui meie walgukses kaine, nen-
da kui temma isse walgukses on; siis on mei,
— kes meie temma siisse ussume — issekes-
tis ossa (nenda kui meie ossasamine — 3. salm.
on Issaga ja temma poia Jesusse Kristussega)
ja Jesusse Kristusse, temma poia werri teeb
meid puhtaks keigest pättusi. Onsad on need,
kes selle läbbi puhtaks sanud süddames; sest nem-
mad peawad Jummalat näggema. Matt. 5.
peat. 8. salm. Ebr. 9. peat. 14. salm. Ebr. 12.
peat. 14. salm. Kas meie nüüd kasso tühjaks
teme usso läbbi, nenda et sa woiksid möttelda:
sest polle wigga mitte, kui ma kasso wasto teen,
kui ma agga ussun? ei milgi kombel, waid meie
kinnitame kasso. Rom. 3. peat. 31. salm. Sest
usso läbbi saab innimenne rammo kasso piddada.

Meie tunneme küll käätsust Jummalas tahtmist, agga se kääts ei anna rammu, waid usk annab rammu sedda Jummalas tahtmist teggema. Eest Jummalas arm, mis õnnistust sadab, ja mis meile ilmunud, juhatab meid, et meie peame ärra salgama se Jummalakartmatta ello, ja need ilmalikkud himmud, ja peame moistlikkult ning õiete ja Jummalakartlikkult ellama sessin. natšes ma-ilmas. Eest sepärrast on meie Düuisteggia Jesus Kristus isseennast meie eest annud et ta meid pidbi ärralunnastama teigesi üll. Ilesõhtust, ja puhhastama ennesele ommakš rahwaks, mis ussin on hea tõle. Lit. 2. peat. 11. 12. 14. salm.

Kui sa nüüd Jesusse sižse ussub; siis on ta nendõsammoti truiks sõbraks, kui ta ommakš. tele ennemuiste ma-ilmas olli; sest ta on too. tanud: ma ollen teie jures ma-ilma otsani. Matt. 28. peat. 20. salm..

Tänapäiwani on ta weel se innimenne Jesus Kristus. 1. Tim. 2. 5. üks hallastaia illem. preester Ebr. 2. peat. 17. salm. ja meie eestikõst. ja Issa jures 1. Joann. 2. peat. 1. salm. Temma on Jummalas parramal kael ja pallub meie eest. Rom. 8 peat. 34. salm.

Ei mitte üksnes ilma peäl

On ta ni rohkesti hallastanud,
 Ka taewas ommas auus seal
 Ei olle temma teiseks sanud.
 Mi kui ta olli willetsuses
 On temma weel seal rõmustuses
 Mi trui wagga melega
 Ja lange armastussega.

Nenda kui ta risti pu külges mitte ükspäi-
 nis kurjateggia peale mõites, ja omma waen-
 laste eest pallus waid ka heldeste ommaiste et-
 te murrettes. Joann. 19. peat. 26. salm. ja orje-
 go temma ommaised on armastanud otsani, kes
 ma-ilmias ollid. Joann. 13. peat. 1. salm. nen-
 da on ta ka parrast illestouzmist ja taewaminne-
 mist illesnaitnud et ta neid armastab ja selsam-
 mal wiisil nende eest murret peab kui temma lihha
 päiwil. Sepärrast ütles se Apostel Paulus, Ebr.
 13. peat. 8. salm. Jeesus Kristus on selsamma eile ja
 tänna, ja iggaweste. Kellel nüüd temmaga õs-
 sasaminne on, sellel on ka temma Issaga õssasa-
 minne. 7. Joann. 1. peat. 3. 7. salm. ja kes red-
 da armastab, tedda armastasse ka temma Issast.
 Disuggust juhhatamad ning hoidmad se Issa ning
 se poeg ja on temmale liggi nenda kui teine sõb-
 ber teisele. Joann. 14. peat. 21. 23. salm. 2.
 Kor. 6. peat. 16. salm. Ilmut. ram. 3. peat. 20.

salm. Gesaia ram. 57. peat. 15. salm. Temma helde ümberkäimenne Maria, ning Martaga ja omma emmaga, ning Joannessega ja nende Jüngeritega, kes Emmausse läksid, ja temma helded ning magusad sõnned nendega, on meie nüüdgit veel kauniks õppetusselks. Midda ennam sa kapselikko melega selle sõbraga ümberkäid kedda sa polle näinud, ja süiski armastad, ja midda ennam sa keik ommad murred ning tarwidussed temmale ilma kartmatta ülesräägid, seoda surema heldusstega ta wõttad sind wasto, ja ta ei le sind ilmas mitte ilmanouta ja ilma troopstita jätmas. Agga so waeusse ning arrariit, kumisse tundmine, mis ta süiski veel ikka meie sees jääb, kui meie olleme jubba armo sanud, ei pea sind mitte keelma ning kühutama temma jurest abbi osimast, waid se peab sind veel ennam kühutama temma abbi osida. Meie õnnistus siin ma peäl on kui meie sõbralikkul wihi temmaga woime ümberkäia, ja kui meil ossa temmaga on. Kes Issanda pole hoiab, se on üks waim temmaga. 1. Kor. 6. peat. 17. salm. Temma peab meie süddames ning meles se keigearmsam aäsi ollema, ja ilma temmata ei pea meil rahho egga rõmo põlli ollema; nenda kui Dawet ennesest tannistas ja ommas ellus ülesnaitis. Sepärrast ta ütles: so heldas on parrem kui ello siin ilmas, minno uled kiitwad sind, kui

minna häd ennese mele tuletan ommaš sängis,
 siis mõtlen minna wahhikordade aeges sinno peäle.
 Mo hing hoiab sinno pole so järrel laies. Paul.
 63. salm. 4. 7. 9. Kui meie nenda allati taga
 ümberkäime, ja meie meel ta pole on pöördud/
 siis õppime meie ka temma tahtmist ikka ennain
 tuudma, nenda kui üks inuimenne, kes sõbra
 wõil teisega ümberkäib temma meelt ning taht-
 mist selgeminne ärratunneb kui üks mu wõdraz
 inuimenne; ja kui ta ühhe ehk teise asia polest
 omma sõbra peäle mõtleb; siis wõib ta ka kühhe
 ärratunda, mis temma nou ja tahtuime selle ju-
 res peaks ollema. Kui wägga Jeesus sowib, et
 meie temmast peaksime oša sama ja et meie hing
 peaks allati taga ümberkäima sedda nāme meie
 sest et ta ennast isse ühhe winapu ning temma
 Jüngerid oksade sarnatseks panneb. Wata Joann.
 15. peat. 1 — 10. salmist sadik. Seeb se on, mis
 läbbi meie diete rahho Jummalaga maitsta same.
 Wil. 4. peat. 7. salm. Kol. 3. peat. 15. salm.
 Ta ütleb isse: ilma minnota ei woi teie ühtegi
 tehha, se on: ilma minno abbita pudub teile ni
 hāsti se õige tahtuime, kui ka se lõppetaminne
 pühha ellamisse polest. Ugga kes minno sisse jāab
 ja minna temma sisse, se kannab paljo wilsja, se
 on keige hea teule walmis. Kui kegi minno sisse
 ei jā, sedda heidetakse wālja kui wina pu oks ja
 tuuab ārra, se on nisuggune sūreš Kristussele

ärra, kaudab sedda õigust ärra, mis temma armastajatte kões on, et tale küs se risti innimesse nimmi alles jääb, agga Jeesus ei tunne nüsuggust ennast mitte ommaks. Agga kui üts hing selle õn-
 sa õsfasamisest sees Jeesusega seisab, siis ta teeb keik, mis ta teeb, sanna ehk tõga Jeesanda Jeesuse nimmel. Kol. 3. peat. 17. salm. siis on tale ka lubba ning julgus Jeesuse nimmel palluda, ning saab ka tunda, et temma palwe saab kuul-
 dud. Gesti ta isse ütleb sedda wisi: kui teie minno siisse jätte, ja minno sannad teie siisse jäwad, siis pallute teie, mis teie ial tahhate, ja se peab teile siindima, Joann. 15. peat. 7. salm. ning: 16. peat. 23. salm. mis teie ial Jeesalt pallute minno nimmel sedda annab temma teile. Keik need, kel sel wisi Jeesusega õsfasamine on, woiwad ka need kallid tootused, mis meil pühha waimo juhhatamisest ja walgustamisest, sedda Jeesa Kristusse nimmel läkkitab, ennest peäle ja ennest heaks ning kassuks arwada. Tem-
 mast õõldakse. Joann. 14. peat. 26. salm: se-
 samma peab teid keik õppetama, ja teie mele tulletama keik, mis minna teile ollen ütelnud. Sepärrasti on ka Jeesus pühha õhtosõmaaega sead-
 nud, et meie siiddame õsfasamine temmaga piddi kinnitud ning kasiwatud sama. Gesti meil on — nenda kui Paulus ütleb — selle õnnistud

Parriſa ſees Kriſtuſſe werre oſſaſaminne. Geſt
 fui meie uſkuſ ſedda altari ſakramenti wörtame;
 fiſ ſame meie jo oſſa keigeſt ſeſt, miſ Jeſuſ
 meile omma leppitamiſſe läbbi ſaatanud, meie
 ſame ka oſſa temma ihhuſi, miſ meie eeſt oh-
 wiritud, ja temma werreſt, miſ meie eeſt ärra-
 wallatud, ja meie tunniſtame ka teiſte eeſt, et
 meie ſeſt keikſi olleme oſſa ſanud. Sel-
 le pühha õhtoſõmaaia oſſaſamiſſe läbbi ſawad
 fiſ ka keik uſkliktud ühheſ ihhuſ nago koſko-
 lidetud, ning ka Kriſtuſſega ühhendatud, teſ
 nende pea on. Ja ſe ühhendaminne Kriſtuſſe-
 ga on nenda tõſſine, fui olleſ ta nüüdſi alleſ
 nende jureſ, nenda fui ta enaemuſte ommale
 Jüngeritte jureſ olli nähtawal kombel, fui ta
 ſedda pühha õhtoſõmaaga ommaſ mälleſtuſ-
 ſeſ ſeädiſ. Matt. 26. peat. 26. 27. 28. ſalm.
 1. Kor. 10. peat. 16. 17. ſalm. Et Jummal
 meile omma tahtmiſt pühhaſ kirjaſ ilmoitanud,
 ſe on ükſ heateggo miſ meie ei woi ſureſ käl
 armada. Juhha Lawet tundis ſedda ſure tãn-
 noga, ning piddaſ neid õppetuiſi kallikſ, miſ
 ta pühhaſt kirjaſt olli õppinud. Agga meile on
 weel ennam fui Lawetil olli; ſeſt meil on ka ue
 ſeäduſſe ramatud kãeſ. Wanna ning ue ſeäduſſe
 ramatude ſeeſt paistaſ iggaſt kõhhaſ läbbi, et
 Jummal nou on inuimeſſi õnſakſ tehha.

Sest leil pühha kirri on Jummalast siäse an-
 tud, ja sabab kasso õppetussesk, nomimissesk,
 et meie peakime ommad pattud ning wigga-
 dusjed tundma, ja parrandamissesk, et meie pe-
 ame jälle selle Jummalale kui sarnatseks sama,
 ning juhhatamissesk, mis õigusse järrel on, et
 meie sedda õigust, mis Jummalale ees kolbab pe-
 akime kätte sama, ning ka õige ellamisse siäse
 juhhatud sama. 2. Tim. 3. peat. 16. salm.
 Mõga sedda suurt kasso ei woi meie pühhas-
 tirkas mitte leida ni kaua kui meie tedda kaks-
 päinis kōmbe parrast ning kōlma süddamega ja
 ilma tãhhelepannemisseta loeme, waid ükskõik-
 nis siis leiame meie sedda suurt kasso, kui meie
 pühha kirja süddamelikkō paltwega Jummalale po-
 le, ning õige tãhhele pannemissēga loeme ning
 isseennast selle jures lãbbi katsune, et meie om-
 mast hingeluggust arro same, ja kui meie sedda
 mis meie olleme luggenud kauni ja hea südda-
 me sees hoime, et se wõiks wilja kanda. Luk.
 8. peat. 15. salm. Kes nenda loeb ning sel
 wiisil kirja õppetussē tãhhele panneb, se saab ae-
 ga mõda ka ilka ennam mõista mis ta loeb. —
 Apostil. tegg. rom. 8. peat. 15. salm. — ja ta
 südda saab ka ühtlase Jummalale sanna wõgge-
 tunda, ja nisuggune tundmine on siis wõgge-
 ram ning parram kui üks paljas selletamine, mis

ükspäinäs pähhä hakkab, et lül need selletamis-
 sed, mis nisuggused mehed on teinud, kes Jum-
 mala teed oiete tundwad ka sureks kassuks on.
 Kui tegi piibli ramato sepärrast loeb, et ta
 se läbbi tahhab targaks sada õnnistusses, siis
 ta leiab seal sees hõpis enkam kui üks teine, kes
 ükspäinäs kõmbe pärrast loeb ehk ilmalikko tar-
 kust seal sees otsib. Katsu siis kirjad ühhe õige
 südamega läbbi, et sa nende sees mõistid ig-
 gawest ello leida ja Jeesuse jure tulla, kes se ig-
 gawenne ello on, ja kennest pühhad kirjad tun-
 nistawad. Joann. 5. peat. 39. 40. salm. Kõl
 sa siis leed letomas; mis sa otsib, ning pea tund-
 mas, et se tõssi on mis pühhad kirjad Laul 19.
 8. salm ning 119 Paulo sees ütlewad: Jehowa
 kasso õppetus on ilmalaitmatta ja jahutat hin-
 ge, Jehowa tunnistus on tõssine ja teeb rum-
 malat targaks.

Waggadusse ning Jummalafartusse kaswa-
 tamisest on ka wägga tarwis ning kassolik et
 sa trui tähhele pannemissaga jutlusfi ning muud
 maenitsusfi mõttad kuulda, ning teiste ristiin-
 nimestega sagedaste Jummalat kotta lähhad;
 sest tulles suur kasso ja õnnistamine. Selle
 asja polest on meile Lawet määrgiks kes ütleb: Paul,
 24. 11. salm, üks pääw so ouede sees, on parrem,

kui muud tühhat; ma tahhan enneminne lätwe
 jures seista omma Jummalä koiäs, kui kawa
 seista neis' maiades kus väluš sees on. Ning
 ka meie Önnisteggia isse on meile selle asja po-
 lest tähte jätnud; sest temma olli isse saggele
 templis ehk Jummalä koiäs. Ka se ümberkäi-
 minne teiste Jummalä lastega on meile sureks
 kasuks, ja kaswatab meie waggadust ning wai-
 molikko ello. Ja kui meie nendega seltsis Jum-
 malat kummardame ning temma sanna loeme
 ja tähhele panneme; sest tulleb meile suurt kas-
 so. Nenda teggid ka neeb eßimessest ristiiini-
 messest, nenda kui meie loeme Apostl. tegg-
 ram. 2. peat. 42. salm. nemmad jäid allati
 Apostlide õppetusse ja õsfasamisse ja leiwa
 murdmisse ja palwette sisse. Wata ka 4. peat.
 37. salm. Ön ka selle perremehhele, kes ka
 omma perrerahwaga nenda pallub ning loeb,
 ja ön selle perre rahwale, kellel nisuggune perre-
 mees on, kes omma perrerahwast Jummalä om-
 ma Önnisteggia jure juhatab, et nemmadki
 hakkawad Kristusse sisse uskma, ning tedda ar-
 armastama, et se sanna: ussu Jssanda Jesus-
 se sisse; siis saad sinna ja so perre õnsaks,
 tõeks saab. Se on üks suur tootus, mis Je-
 sus meile annud: kussa kaks ehk kolm minna
 nimmel ühhes kous on, seäl tahhan minna test

nende seas olla. Selle sanna wägge on mit-
 med hinged jubba tunda sanud, ja woiwad nüüd-
 ki weel tunda. Sesi kui hinged ühhes kous
 on — olgo ka kül ühhe ainsa perre rahwas —
 siis on Jeesus nende seas, ja on ühhele nenda
 liggi, kui teisele. Sureks hinge kassuks on
 ka kui need hinged, kes Jeesusse nimmel ühhes
 kous on, kaunid waimolikkud laulud laulwad
 ning nisuggused ramatud luggewad, mis hinge
 kassuks on illespandud, nenda kui nüüd meie
 keele peäle jubba monned on trükkitud. Sesi
 nenda maenitseb Paulus: Kristusse sanna ellago
 rohkeste teie seas keige tarkusse sees; õppetage
 ja maenitsege isseennast mänge — ja kitusse
 lauludega ja mu waimolikko lauludega; laulge
 kauniste Jassandale ommas süddames. Kol. 3.
 16. wata ka Ewes. 5. 19. ning 1. Kor. ram.
 14. peat. 15. 26. Agga et kül mude innimes-
 te kirjad kül kassolikkud on luggeda; siis on
 ommeti Piibli ramat se keige illem, ja selle was-
 to ei sa ükski mu ramat. Keik mund ramatud,
 mis pühhasi kirjast on woetud, on nenda kui
 jood; agga Piibli ramat on se hallikas, kellest
 iggaüks isse woib wotta. Se õppetud mis
 seäl sees illespandud, on ühhe selge ja wägga
 talli wina sarnane. Agga meie peame ka sedda
 maitäma ja noudma, et meie sest pösa same.

ja et se meie hingestd kōssutab. Kes nenda pūhha kirjaga tutwakš saab, se leiab temma sees teik, mis temmale tarwis on.

Keik mis sehesunnatse piisolekse ramato sees illespandud on peab sind armas hing sen- na kōhta juhhatama, et sa hakkad tundma, et Jēsusse Kristusse jures üks ristiinnimenne ei kolha, kui ta mitte tōsskse süddame nou- ga ei pūa ta mele pārrast olla, ja et sa hakkad tundma, et sa pūhha waimo juhhatamisse lābbi ükspäinīs se lābbi woid õnsakš sada, et sa Jēsusse siise lindlaste ussūd, ning et usso lāb- bi so südda saab armastussega Jummalā ning liggimesse wasto taitetud, ja et so armastus siis eunnast ka peab teggude lābbi illesnāitma. 1. Petr. ram. 1. peat. 8. 9. salm. Kui legi tah- hab Kristusse jārrel kāia, siis ta peab tedda ille teikide asjade armastama ja teik muid as- jo Kristusse pārrast kahjuks arwama, Wilip. 3. peat. 7. 8. salm. ja isseennast ārrasalgama ning Kristusse risti eunese peāle wōtma. Kui sa ei tahha isseennast ārrasalgada; siis ei woi sa ka mitte temma jūnger olla. Ja ollekš sulle ka se nimmi ollad; siis polle sa õmmeti mitte temma wāart. Matt. 10. peat. 37. 38. salm. ning. 16. peat. 24. salm. ja 19. peat. 21. 22. salm.

Keikide asjade polest, mis elluks ning Jum-
malafartusseks tarvis, on Jesus meie tähte
jätnud et meie peame temma jälgede sees käi-
ma. 1. Peetr. ram. 2. peat. 21. salm.

Meil on üks kallis laul, selle esimesesed
sannad on: mind Jesus walgusta. Se laul
on wäärt diete tähhele panna. Selle laulo sees
leiame meie need sannad:

Kui lahjud süddamest
Ma ilmast, lihha tööst,
Ja ellad Kristusse,
Siis õige järg so laes.

Nenda se asfi on kui se salm ütleb. Mah-
ho ning arm olgo keikide peäl, kes nenda tegge-
wad! Se keige armo Jummal, kes meid on
lutsnud omma iggawesse au. sisse Jesusse Kris-
tusse sees wõttab kül iggauhete — kes sedda tões-
te tahhab ning pühha waimo käest süddamest abbi
pallub — parrandada, finnitada, wahwaks teh-
ha ning tuggewaste raiada.
Temmale olgo au iggaweste! Amen.

Reichste adjectivum, mit clausula
adverbialis, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine

et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine

et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine

et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine
et in fine, et in fine, et in fine

RAHVUSRAAMATUKOGU x ESTI
RARA

REB-812
Knapp
R 12.707

mi on: kummed.

Kolmandamas lifis seiswad sin 3, 4, 5, 6, 3.
Need on alle kumme ford ennam waart, fui nende endised numbrid, need kummed. Kuida neid loetasse? —
Lapsed ütlesid 300, 400, 500, 600, 300. — Kolmandama liikme arro-tahhed on siis ühhe nimmega need saddakordsed.

Kolmandama lifi numbrid on sedda puhko 4, 5, 6, 4. Et need kummeford ennam waart on, fui nende endised, need saddakordsed; siis on nemmad sin need tuhanded. Suggege neidki! 4000, 5000 n. t.

Kuendamas arro liikmes leitasse sin 5, 6, 5. Veel kummeford ennam on need waart, fui need tuhanded. Nemmad on siis need kummefordsed tuhanded. — 50000, 60000 n. t. —

Kuendama lifi arro-tahhed on praego need: sinatsed: 6, 6. Need on jalle kummeford ennam waart, fui need kummefordsed tuhanded. Kuendamas numbri lifis seiswad siis need saddakordsed tuhanded. 600,000 n. t. —

Seitsme lifi numbrid makswad veel kumme ford ennam, fui need, mis kuendamas lifis. Siin seiswad 7; kuida neid tulleb suggeda? — Seitse kumme ford sadda tuhhat, ehk seitse tuhhat ford tuhhat: 7000000, ühhe nimmega: seitse Millionid.

V.

Koolmeister andis Lastele nüüd sedda suggeda:
»Nende lomade lomissfest sadik, mis tännini Ma peal ellawad, arwatakse 5780 aastat.

»Reige Ma peal surewad ärra iggal tunnil arro liggi 3,600 innimest; iggal päwal 86,400; iggal nädalal 604,800; iggal kuul, mis 30 päwa pitk 2592,000; iggal aastal 31536,000.

»Pol

ammas jo mitte rümt öinut Ma:ilmas. Agga nüüd
arwatakse feikide innimeste arro, kes Ma peäl ellawad
1000000000.

»Päike on i 367,631 Ford surem, kui Ma:ilm, ning
29240 000 pennikoorma. itest ugel; ja selle te pit-
kus, mis Ma:ilm iggal aastal ümber käib, on
121504,240 pennikoormat.

»Kui Ma:ilma peälne laius 8 kolko arwa-
takse, siis on ta ül 9288,000 nelja pennikoor-
mad suur. (Neljakordne pennikoorm on Ma: ehk merre-
tük, mis üks pennikoo n pite ja üks pennikoorm lai on.
Neljakordne ehk neljakantine süld on nisuggune pu ehk
firowi süld, mis üks süld pite ning üks süld lai on.
Sedda kirjotakse lühhidelt: ☐ Süld, ☐ pennikoorm).
Et wessi Ma:ilma kolmest ossast kaks kattab, siis on
paljas Ma: laiusse ning pitkusse polest arwatud,
3096,000 neljakordsed pennikoormad suur.

VI.

Olge nüüd head lapsed, (ü teister), ning
kirjotage numbridega diete ülles nee rrud, mis ma
Teile tahhan üllesanda. — Kuida pannete ülles,
kui on koppiko tükkid

esimeses	• • • •	kaks teistkümmend? —
teisel	• • • •	katskümmend ja üks? (üks- kolmat) —
kolmandamal	• • •	kolmeteistkümmend? —
neljandal	• • •	kolmkümmend ja üks (üks- neljat)? —
wiendamal	• • •	nelliteistkümmend? —
kuendamal	• • •	nellikümmend üks (üks- wiet)? —

